

HÄMEENLINNA Kirstula ja Tuiskula HATTULA Katala maakaapelikaivun arkeologinen valvonta 2019

Johanna Rahtola
Hannu Poutiainen

Tilaja: Elenia Palvelut Oy

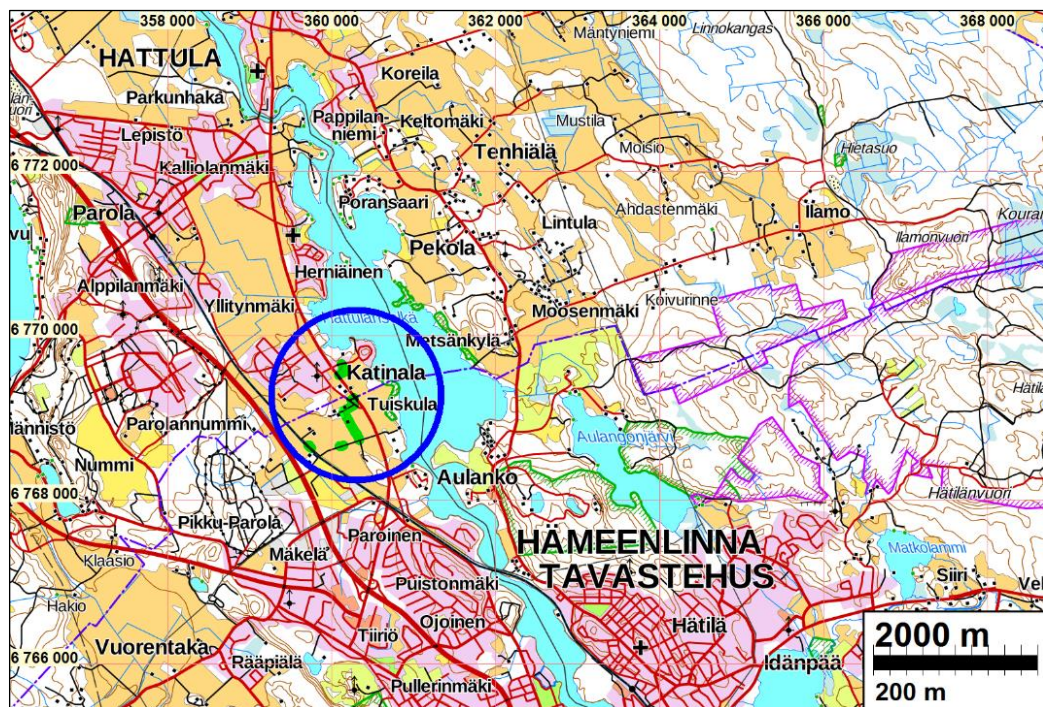
Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartat	3
Vanhoja karttoja	4
Valvonta	5
Tulos	12
Lähteet	12

Kansikuva: Peltoaluetta Tuiskulassa maakaapelilinjan reitillä.

Perustiedot

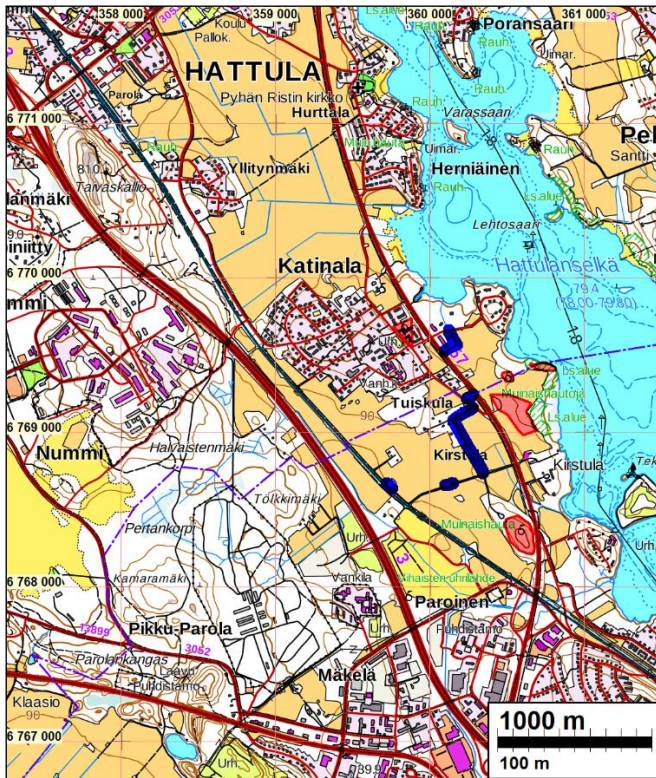
- Alue:** Maakaapelilinja Hämeenlinnan Tuiskulassa ja Kirstulassa sekä Hattulan Katinalassa.
- Tarkoitus:** Valvoa tuleeko maan kaivamisessa esiin arkeologisia jäännöksiä, jotka vaatisivat tarkempia tutkimuksia
- Työaika:** Maastotyö 20.8.–18.9.2019.
- Kustantaja:** Elenia Palvelut Oy.
- Tekijät:** Mikroliitti Oy, Johanna Rahtola (valmistelu, maastotyö ja raportti) ja Hannu Poutiainen (maastotyö).
- Tulokset:** Arkeologisessa valvonnassa kaivetuissa maakaapeliojissa tai teiden alituksia varten tehdyissä tunkkauskuopissa ei todettu kiinteitä muinaisjäännöksiä. Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla todettiin linjan tuntumassa mahdollinen vanha rajakivi, johon ei kajottu, vaan maakaapelioja kaivettiin siitä noin 20 m etäisyydelle.

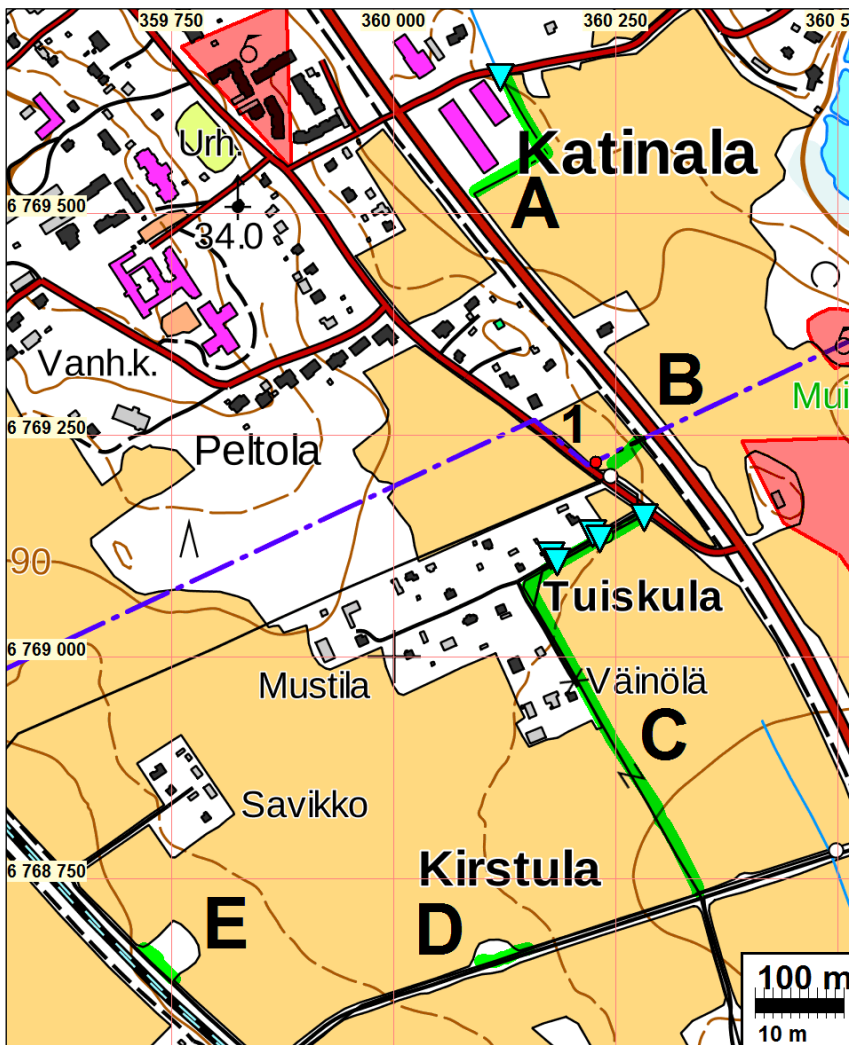
Valvonnassa kaivetut maakaapelilinjat vihreällä sinisen ympyrän sisällä.

- Selityksiä:** Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 10/2019 ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 10/2019. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä.

Yleiskartat

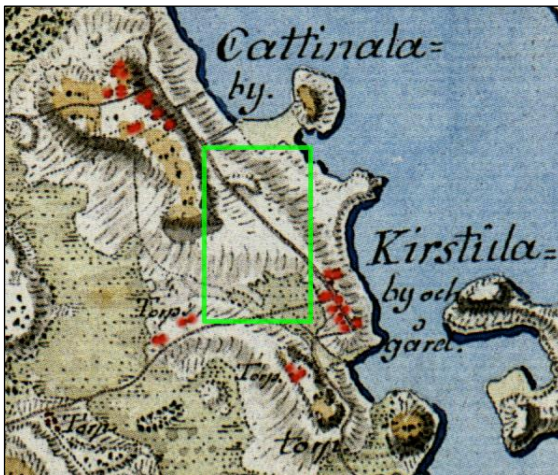

Valvonnassa kaivetut maakaapelilinjat on merkitty sinisellä, muinaisjäännösalueet punaisella. Maakaapelinlinjoja ei kaivettu muinaisjäännösalueille.

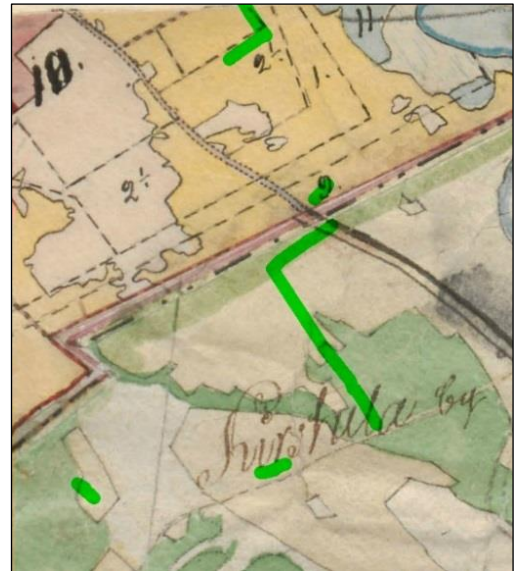

Valvonnassa kaivetut maakaapelinlinjat A-E on merkitty vihreällä, tunnuskohtat turkoosilla kolmiolla. Todettu mahdollinen rajamerkki (kohde nro 1) punaisella pallolla. Muinaisjäännösalueet punaisella

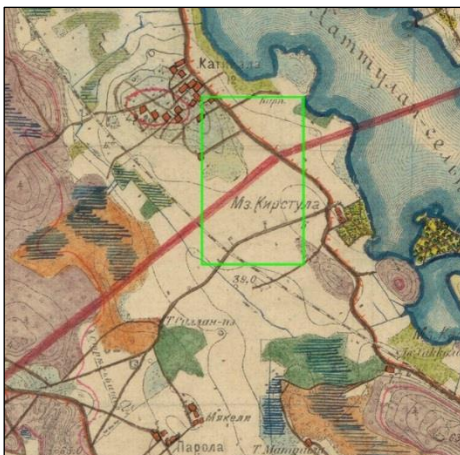
Vanhoja karttoja

Vasemmalla ote Kuninkaan kartastosta (1766–1805), talot ja torpat ovat korostettuna punaisella kartan päälle. Valvonnassa kaivetut kaapeliliinjat sijaitsevat vihreän rajauksen sisällä. Oikealla ote Kirstula by:n kartasta vuodelta 1787. Valvonnassa kaivettujen linjojen viitteellinen sijainti osoitettu vihreällä. Maakaapeliliinjojen kohdalla ei ole karttoihin merkittynä taloja tai torppia.

Otteita 1840-luvun pitäjänkartasta. Valvonnassa kaivettujen linjojen viitteellinen sijainti osoitettu vihreällä. Maakaapeliliinjojen kohdalla ei ole karttaan merkittynä taloja tai torppia.

Vasemmalla ote vuoden 1899 Senaatin kartasta. Valvonnassa kaivetut kaapeliliinjat sijaitsevat vihreän rajauksen sisällä. Oikealla maakaapeliliinjat merkittynä vihreällä vuoden 1961 peruskarttaan.

Valvonta

Elenia Palvelut Oy:llä on maakaapelihanke Hämeenlinnassa Tuiskulan ja Kirstulan alueella, sekä Hattulassa Katinalan alueella. Museovirasto antoi hankkeen suunnitelmasta lausunnon 1.4.2019 (MV/330/05.01.00/2019), jossa edellytettiin lausunnon karttaliitteessä osoitetut maakaapelilinjaosuudet kaivettavaksi arkeologin valvonnassa (linjat s.3 kartoilla). Elenia Palvelut Oy tilasi arkeologisen valvonnan Mikroliitti Oy:ltä. Johanna Rahtola valvoi kaivua 20.8.–16.9.2019 välisenä aikana ja Hannu Poutiainen 18.9.2019. Maastotyö tehtiin hyvissä olosuhteissa.

Valvonnassa kaivetut maakaapelilinjat sijaitsevat Hämeenlinnan Tuiskulassa ja Kirstulassa, Hattulan Katinalassa, sekä Hattulan ja Hämeenlinnan kuntien rajalla Pälkäneentien kohdalla. Hämeenlinnan osalta alue on kuulunut Kirstulan kylään. Vanha Kirstulan kylä ja Kirstulan kartano ovat Kuninkaan kartaston (1776–1805) perusteella sijainneet Hattulanselän Kirstulansalmen pohjoispuolella, Hattulanselän rannalla. Kirstulan kartano on edelleen samalla paikalla. Kirstulan kylän torppia on Kuninkaan kartaston perusteella sijainnut kylästä kaakkoon päin, nykyisen Riihimäen kohdalla, sekä etäämmällä lännessä, nykyisen Rautamonojan länsipuolella. Hattulan osalta alue on kuulunut Katinalan kylään. Kuninkaan kartaston perusteella kylä on sijainnut Hattulanselän Katinalanlahden kohdalla, nykyisen Katinalantien länsipuolella. Alue on edelleen asuttua Katinalaa. Katinalan kyläpaikka on muinaisjäännösrekisterissä muu kulttuuriperintökohde *Katinala (muinaisjäännöstunnus: 1000013926)*. Kylät ovat 1840-luvun pitäjänkartoilla ja vuoden 1899 Senaatin kartalla samoilla paikoilla kuin Kuninkaan kartastossa. Vanhojen karttojen perusteella maakaapelilinjojen kohdalla tai niiden välittömässä läheisyydessä ei ole ollut taloja, torppia tai muuta arkeologisessa mielessä huomioitavaa.

Maakaapelilinjan kohdalla tai aivan sen välittömässä läheisyydessä ei ole kiinteitä muinaisjäännöksiä, mutta lähialueelta tunnetaan useita muinaisjäännöksiä, sekä yksi löytöpaikka. Maakaapelilinjan lähiympäristön kiinteät muinaisjäännökset ovat Hämeenlinnan puolella rautakautinen asuin- ja hautapaikka *Riihimäki (109010019)*, rautakautinen asuinpaikka ja kalmisto sekä historiallisen ajan asuinpaikka *Rajala (109010017)* sekä moniperiodinen kohde, jossa on hautaröykkiöitä, kuppikiviä ja rajamerkki *Kirstulankärki, (Rantakalmisto) (109010014)*. Hämeenlinnan puolelta tunnetaan lisäksi yksi mahdollinen muinaisjäännös, rautakautinen polttokenttäkalmisto ja keskiaikainen talonpohja *Kirstulan kartano 2 (109010018)*, sekä rautakautinen löytöpaikka, josta on metallinetsinnässä löytynyt kankiketjun nivel, mahdollisen koristeneulan ristikanta sekä koristehelela (KM 40507: 1-4) *Tuiskula (100002713)*. Paikka sijaitsee Tuiskulassa pellon keskellä matalalla kumpareella, mutta ilmoitettua löytöpaikkaa ei ole tarkastettu maastossa. Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla on tunnettu kiinteä muinaisjäännös, rautakautiset röykkiöt *Peltola (109010016)* sekä historiallisen ajan rajamerkki *Rautapaasi (109010015)*. Hattulan puolella on puolestaan rautakautinen hauta- ja kulttipaikka *Puotila (82010067)*.

Valvonnassa kaivetut maakaapeliojat ja teiden alituksia varten tehdyt tunkkauskuopat kaivettiin tavoitesyvyyteen ohuina kerroksina. Alueen maaperä on pääasiallisesti savea. Kaivannot kaivettiin noin 70–100 cm syviksi, niiden leveys oli pinnalla noin 80–100 cm, ja pohjassa noin 60 cm. Kaivettavaa ja kaivettua maata tarkasteltiin työn edetessä, ja tarvittaessa kaivaminen keskeytettiin tarkempien havaintojen tekemiseksi. Maakaapeliojat kaivettiin pääasiallisesti teiden ja peltojen pientareille tai pellolle. Ojia kaivettiin myös selvälle täyttömaalle, jolloin ojat kaivettiin valvotusti tavoitesyvyyteen ripeämmin ja paksumpina maakerroksina.

A oja

Maakaapelioja kaivettiin Hattulaan, Kauksaarentien ja Pälkäneentien risteyksessä olevan kiinteistön koillis- ja etelä-kaakkois-laidalle. Oja kaivettiin kiinteistön pihamaan ja peltoalueen reunalle, osittain kummallekin alueelle. Koillispuolen oja kaivettiin pääasiassa täyttömaahan, etelä-kaakkoispuolen oja pellolle, jossa oli noin 30 cm paksun muokkauskerroksen jälkeen savimaata. Ojassa ei todettu mitään viitteitä muinaisjännöksestä. Lähin tunnettu kiinteä muinaisjännös *Puotila* sijaitsee kaapeliojasta noin 200m luoteeseen.

Vasemmalla maakaapeliojan reittiä pihamaan laidalla. Oikealla oja kaivettuna.

Vasemmalla maakaapeliojan reittiä piha-alueen laidalla, vanhan tolpan oikealla puolella. Oikealla maakaapeliojaa kaivetaan pihamaan reunalle.

Ojan maa-aines oli pakoitellen sekoituttua, pihan rakentamisessa paikalle tuotua täyttömaata, paikoitellen savista.

B oja

Maakaapelioja kaivettiin Hattulan ja Hämeenlinnan rajalle, Pälkäneentien ja Katinalantien välisen pellon poikki. Savisen pellon muokkauskerros oli noin 30 cm. Pellolle kaivetun ojan puolivälissä oli jonkin verran kiviä, mutta niihin ei liittynyt mitään rakennetta tai löytöjä. Ojassa ei todettu mitään viitteitä muinaisjäännöksestä. Lähin tunnettu kiinteä muinaisjäännös *Rajala* sijaitsee kaapeliojasta noin 100m kaakkoon.

Katinalantien itäreunassa, nykyisellä Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla todettiin mahdollinen rajakivi (N 6775046, E 426201), jossa suuremman kiven ympärillä on pienempiä luonnonkiviä ja lohkokiviä. Pienemmät kivet olivat hyvin sammaloituneita, sekä muun aluskasvillisuuden ja korkean heinän peitossa. Rajan kohdalla olevassa suuressa kivessä ei ollut kivihakkausta tai muuta merkintää, minkä perusteella sen voisi varmuudella todeta olevan rajamerkki. 1840-luvun pitäjänkartoilla raja kulkee samaisella kohdalla suorana, vuoden 1899 Senaatinkartalla kyseisellä kohdalla rajassa on taite. Vuoden 1961 peruskartalla ja nykyään kyseisellä kohdalla kuntien rajalinjassa on taite kohti luodetta. Mahdollisen rajamerkin kohdalla oja kaivettiin sen eteläpuolitse, noin 20 m etäisyydellä.

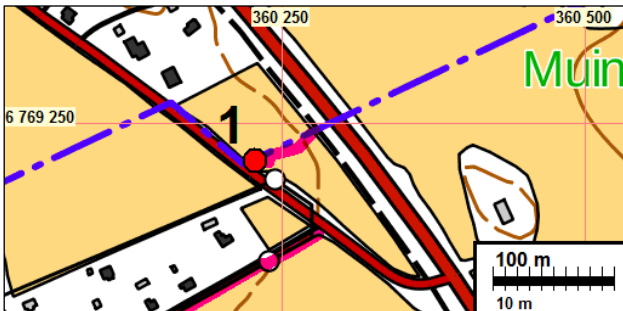
Maakaapeliojan reitti kulkee pellon poikki, puidun ja nurmella olevan alueen rajan kohdalta.

Maa oli savista pelto-
maata, jossa oli noin 30
cm muokkauskerros.

Mahdollinen rajakivi Katinalantien itäpuolella.

Vasemmalla rajamerkki merkittynä punaisella pisteellä karttaan Hämeenlinnan ja Hattulan rajalle, Katinalantien itäpuolelle. Oikealla rajakohta vuoden 1961 peruskartalla.

Rajakohta merkitty sinisen kolmion sisälle, vasemmalla vuoden 1899 Senaatin kartalle ja oikealla 1840-luvun pitäjänkartalle.

C oja

Hämeenlinnan Tuiskulan alueella kaivettiin maakaapelioja Tuiskulantien, Tuiskukujan, Katinalantien ja Kommilantien väliselle pellolle. Oja kaivettiin Tuiskulantien eteläpuolen pellon ja tien väliselle alueelle, sekä Tuiskulankujan koillis- ja eteläpuolen pellolle. Savisen, kostean pellon muokauskerros oli noin 30 cm. Pellolla oli eriaikaisia, muovisia, savisia, sekä muutamassa kohdassa myös puisia, salaojia. Pellolle kaivetun ojan eteläosassa todettiin muokauskerroksen alla jonkin verran tiiltä, noin 5 m matkalla. Ojassa ei kuitenkaan todettu mitään rakennetta, löytöjä tai kiinteää muinaisjäännöstä. Lähin tunnettu kiinteä muinaisjäännös *Rajala* sijaitsee kaapeliojasta noin 150 m itään. Pellolla on rautakautinen löytöpaikka *Tuiskula*.

Vasemmalla maakaapelilinjaa Tuiskulantien eteläpuolen tiepenkalla ja pellon laidassa. Kuvattu Katinalantien suunnasta. Oikealla kaivettua maakaapelilinjaa Tuiskulantien ja Tuiskulankujan kulmassa.

Maakaapeliojan eteläpäätä pellolla, ilmalinjan oikealla puolella. Vasemmalla ennen kaivamista ja oikealla kaivettuna. Kuvattu Kommilantien suunnasta.

Savisen pellon vanhimpia salaojajärjestelmiä, puisia kouruja, todettiin muutamassa kohdassa.

D oja

Maakaapelioja kaivettiin Hämeenlinnan Kommilantien pohjoispuolella olevan peltosaarekkeen eteläreunaan, saarekkeen ja tien väliseen ojan penkkaan. Peltosaarekkeessa todettiin rakenteiden jäänteitä, kuten perustuksia, kivikasoja, sekä runsaasti kattotiilen palasia. Vanhoissa kartoissa paikalle ei ole merkitty mitään rakennuksia. Paikallisen asukkaan kertoman mukaan peltosaarekkeessa on ollut lato, joka on palanut 1930-luvulla. Kaivettavalla linjalla ei ollut rakenteiden jäännöksiä tai kivikasoja. Koko ojan alue oli aikaisemmin kaivettua ja muokattua. Soran ja lohkokivien seassa oli modernia purkujätettä, sekä mm. 1930-luvun Arabian astioiden palasia. Muokattun maan alla oli karkea moreeni. Mitään viitteitä muinaisjäännöksestä ei todettu. Lähin tunnettu kiinteä muinaisjäännös *Riihimäki*, sijaitsee kaapeliojasta noin 400m kaakkoon.

Ylävasemmalla Kommilantien pohjoispuolelle kaivettu maakaapeliojan linja tien laidassa, ennen kaivamista. Yläoikealla sama linja kaivettuna.

Viereisissä kuvissa näkyy kaivannon aikaisemmin muokattu ja kaivettu maa, jonka alla karkeaa moreenia.

E oja

Maakaapelioja kaivettiin Kukkopillinkujan koillispuolella olevan metsäsaarekkeen lounaisreunaan, tien ja peltosaarekkeen väliselle alueelle. Kyseisellä paikalla ei ole ollut rakennuksia van-

hojen, 1700–1800-luvun karttojen perusteella. Paikalla on ollut lato tai muu vastaava talousrakennus 1961 sekä rakennus vielä 1992. Kaapelikaivannossa oli ylinnä sekoittunutta ja ajettua maa-ainesta, jonka alla luontainen, vähäkivinen hiesu-moreeni.

Valvonnassa kaivettua kaapelilinjaa Kukkopillinkujan koillislaidalla.

Valvonnassa kaivetun kumpareen laella oli ylinnä sekoittunutta ja ajettua maa-ainesta, jonka alla luontainen, vähäkivinen hiesumoreeni.

Porauskuopat

Teiden alituksia varten tehtiin alitusputken sisään- ja ulosmenokaivannot yhteen kohtaan Kauksaarentien länsipäässä, yhteen kohtaan Katinalantien kaakkoispäässä sekä kolmeen kohtaan Tuiskulantiellä (s.3 kartan turkoosit kolmiot). Kaivannot olivat noin 3 m x 3 m suuruisia. Kuopat kaivettiin tien laitaa ojan penkkaan tai aivan pellon reunaan. Porauksia varten tehdyissä kuopissa ei todettu kiinteitä muinaisjäänneksiä.

Vasemmalla Kauksaarentien eteläpuolelle tien penkkaan ja pellon laitaa kaivettu tunkkauskuoppa. Oikealla Tuiskulantien pohjoispuolen talon edustalle kaivettu tunkkauskuoppa.

Vasemmalla tunkkauskuoppa Tuiskulantien eteläpuolen pellolla. Oikealla Tuiskulantien pohjoispuolen piha-alueelle tehty tunkkauskuoppa.

Vasemmalla Tuiskulantien eteläpuolista pellonreunaa, johon tehtiin tunkkauskuoppa. Oikealla kaivetaan Tunkkauskuoppaa Katinalantien eteläpäähän länsipuolelle tien pientareelle ja pellon reunaan.

Tulos

Valvonnassa kaivetuissa maakaapeliojissa ja niihin liittyvissä tunkkauskuopissa ei todettu löytöjä tai kiinteitä muinaisjäänöksiä. Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla todettiin linjan tuntumassa mahdollinen vanha rajakivi, joka kierrettiin, eikä siihen kajottu maakaapeliojia kaivettaessa.

24.10.2019

Johanna Rahtola,
Mikroliitti Oy

Lähteet

Alanen, T. ja Kepsu, S. 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805. SKS.
Kiellman, J. 1787. Geometrisk Charta öfver Kirstula Byen Bröstmarks Ågor Belägne uti Tavastehus Län Nedre Hollola Härad och Wonå Sockn. Maanmittauslaitos.
Pitäjänkartta Hattula 2131 09. v. 1842. Maanmittauslaitos.
Pitäjänkartta Vanaja 2131 09 + 2132 07. Maanmittauslaitos.
Peruskartta Hämeenlinna 2131 09 v. 1961,-76, -89, -92. Maanmittauslaitos
Senaatin kartasto Rivit XV, XIV, Lehdet 26, 26. v. 1899. Maanmittauslaitos.